

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра підприємництва і маркетингу

Світлана Бортнік

ІННОВАЦІЙНЕ І СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Методичні вказівки
до практичних та семінарських занять

Луцьк 2022

УДК 338.22:005.342:004

Б-65

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № від).

Рецензенти: *Єлісеєва Л.В.* – д.е.н., професор, кафедра економіки та природокористування, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Кривов'язюк І.В., к.е.н., професор, кафедра підприємництва, торгівлі та логістики, Луцький НТУ.

Бортнік С. М.

Б-65 Інноваційне та соціальне підприємництво. Методичні вказівки до практичних та семінарських занять для студентів денної та заочної форм навчання для підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» освітньої програми «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Світлана Миколаївна Бортнік. – Луцьк: 2022. – 56 с.

Анотація: Методичні вказівки призначені для виконання практичних робіт та підготовки до семінарських занять студентів економічних спеціальностей з метою підготовки до іспиту, формування та перевірки системи знань з інноваційного та соціального підприємництва.

Методичні вказівки містять плани підготовки до семінарських занять, перелік питань для перевірки знань з кожної теми, комплекс дискусійних питань та творчих завдань, а також комплекс практичних письмових робіт аналітичного, дослідницького та прикладного змісту, призначених для розвитку творчої активності студентів, стимулювання їх науково-дослідної та самостійної роботи над темами курсу.

Основна увага приділяється практичній підготовці до занять, здачі іспиту та перевірці ступеня опанування форм, методів і процесу здійснення інооваційного та соціального підприємництва.

Рекомендовано студентам денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», освітньої програми «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

УДК 338.22:005.342:004

© Бортнік С.М., 2022

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ТА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ	7
Тема 1. Сутність інноваційного підприємництва	7
Тема 2. Види підприємницької діяльності	8
Тема 3. Динаміка і тенденції інноваційної активності української економіки	10
Тема 4. Інноваційне підприємництво: досвід зарубіжних країн	12
Тема 5. Мале інноваційне підприємництво	13
Тема 6. Закономірності науково-технічного розвитку та їх вплив на підприємництво	15
Тема 7. Інвестиційний клімат у інноваційному підприємстві	17
Тема 8. Інфраструктура інноваційного підприємства	19
Тема 9. Конкуренція підприємців в інноваційній економіці та оцінка факторів, що впливають на неї	21
Тема 10. Соціальна відповідальність інноваційного підприємства	23
Тема 11. Поняття, зміст та інституційні основи соціального підприємництва	25
Тема 12. Інноваційне та соціальне партнерство й інтрапренерство	27
Тема 13. Інклюзивне соціальне підприємництво	29
Тема 14. Маркетинг інновацій у сфері соціального підприємства	31
Тема 15. Фінансування інновацій та фінансове забезпечення соціального підприємства	33
Тема 16. Кластерна модель в інноваційному та соціальному підприємстві	35
Тема 17. Ризики в інноваційному та соціальному підприємстві	38
II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПАЦЮВАННЯ	43
III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНА	46
IV. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50
V. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ	54

ВСТУП

Практична робота студента є важливою складовою частиною навчання, що набуває останнім часом особливого значення у зв'язку з динамічністю економічних процесів, впровадженням дистанційної форми навчання та міжнародних стандартів у діяльність навчальних закладів.

Практична робота студента є частиною його начального процесу і ставить за мету поглибити знання, отримані під час аудиторних занять, самостійно вивчити питання відповідно до змісту дисципліни, якщо вони не були висвітлені на аудиторних заняттях. Для полегшення і зручності виконання практичних робіт студентів з вивчення даної дисципліни дані методичні вказівки поєднують у собі методичні вказівки з семінарських занять, самостійної роботи та методичні вказівки для практичних занять.

Головні завдання курсу полягають в опануванні форм, методів і процесу здійснення іноваційного та соціального підприємництва; вивченні структури і технології розроблення іноваційних проєктів щодо економічного і соціального розвитку підприємства, складу показників і методики їх розрахунку, оптимізації діяльності підприємницьких, торгівельних та біржових структур.

Мета дисципліни – формування у студентів відповідних дисциплінарних компетентностей, які в свою чергу впливають на формування професійних компетентностей щодо планування, організації та управління процесами підприємництва з метою вирішення або пом'якшення соціальних проблем суспільства на умовах самоокупності, іноваційності та стійкості.

У відповідності з навчальним планом, ОПП зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, в результаті опрацювання практичної частини курсу студент повинен:

Знати

- яким основним вимогам відповідає іноваційне та соціальне підприємництво;
- об'єктивну необхідність іноваційного розвитку економіки;
- тенденції іноваційного розвитку української економіки;
- моделі іноваційного розвитку зарубіжних країн;
- сутність інфраструктури іноваційного підприємництва: її основні компоненти, організаційні форми, види, напрямки спеціалізації, об'єктів і суб'єктів;
- особливості фінансування іноваційного підприємництва;
- методи оцінки ефективності іноваційного підприємництва;
- форми і джерела фінансування іноваційних та соціальних підприємств;
- можливості використання зовнішніх джерел фінансування іноваційних

підприємств;

- специфічні форми фінансування інноваційного підприємництва.

вміти

– розпізнавати чинники, що визначають розвиток та інвестиційний клімат інноваційного та соціального підприємництва;

– формулювати завдання та визначати шляхи забезпечення інноваційної активності підприємства та економіки загалом;

– оформити заявку на фінансову підтримку інноваційного підприємництва;

- обґрунтувати вибір джерела фінансування інноваційної діяльності;

- розробляти стратегію інноваційної політики компанії.

володіти

– умінням розрахувати вплив інноваційного розвитку на модернізацію економіки;

– методикою розрахунку ефективності інноваційного та соціального підприємництва;

– умінням вибрати організаційно-правову форму для свого малого інноваційного чи соціального підприємства;

– механізмами розробки нового продукту, обліку результатів діяльності, антикризових елементів інноваційної політики, а також новими підходами і методами активного маркетингу, що дозволяють мислити креативно, застосовувати їх при виконанні практичних завдань успішного позиціонування інноваційних продуктів.

– основами вибору більш привабливих для конкретного підприємства потенційних форм фінансування його інноваційної діяльності.

Згідно стандарту вищої освіти та ОПП зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, в результаті вивчення базової частини курсу студент набуде таких компетентностей та результатів навчання:

Загальні компетентності

ЗК-2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях: розробка і застосування нових економічних, торговельних, біржових інструментів.

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

Фахові компетентності

ФК-1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

ФК-2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування

підприємницьких, торговельних і біржових структур.

ФК-4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

ФК-14. Здатність виявлення та обґрунтування пріоритетних напрямків організації та ведення власного бізнесу, визначати стратегічну мету підприємства, окреслювати загальну стратегію його діяльності.

ФК-20. Здатність оцінювати ефективність інноваційно-інвестиційних проектів і програм підприємства. Здатність до прийняття інвестиційних рішень щодо вибору напрямів та інструментів інвестування і організації управління інвестиційною програмою та інвестиційним портфелем підприємства.

ФК-22. Здатність визначати напрями розвитку підприємства, здійснювати пошук засобів їх реалізації.

Програмні результати навчання

ПРН-1. Володіти фундаментальними знаннями щодо економічних процесів та закономірностей функціонування та розвитку підприємства, організації торгівлі та біржової діяльності.

ПРН-4. Вміти приймати управлінські рішення щодо формування інноваційно-інвестиційного портфеля підприємства.

ПРН-6. Вміти розробляти стратегії та плани діяльності підприємства в цілому та його окремих підрозділів. Володіти методологією прогнозування, розробки стратегії та розвитку власної справи у сферах виробництва та надання послуг.

ПРН-7. Уміти розробляти та обґрунтовувати господарські рішення щодо підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування підприємства.

ПРН-21. Здатність аналізувати і оцінювати ризики, здійснювати заходи щодо їх оптимізації; оцінювати ефективність використання ресурсів для мінімізації економічних втрат

Курс ґрунтується на знаннях отриманих при вивченні таких економічних курсів, як «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Теорія і практика підприємництва», «Економіка й організація торгівлі», «Організація біржової діяльності», «Підприємництво і бізнес-культура».

Дані методичні вказівки являють собою систематизований збірник питань, завдань, а також творчих завдань і практичних робіт для перевірки рівня освоєння завдань практичної та самостійної роботи, призначених для перевірки знань студентів з дисципліни «Інноваційне та соціальне підприємництво» та підготовки до здачі екзамена.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль 1. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні та світі (теми 1-9)
2. Змістовий модуль 2. Соціальне підприємництво та інноваційні моделі його розвитку (теми 10-17)

I. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ТА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

МОДУЛЬ 1. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Тема 1. СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття №1

«Сутність інноваційного підприємництва. Інновації як джерело економічного зростання»

Запитання для підготовки до семінару

1. Сучасні світові тенденції розвитку інновацій
2. Взаємозв'язок розвитку інновацій, науки і техніки
3. Сутність інноваційного підприємництва
4. Чинники, що сприяють розвитку інноваційного підприємництва. Моделі інноваційного підприємництва
5. Історія розвитку підприємництва
6. Умови та фактори розвитку підприємництва

Запитання для перевірки знань до теми 1

1. У чому полягає відмінність у застосуванні понять "новація", "нововведення", "інновація"?
2. Чим відрізняються винахід і відкриття від нововведення?
3. За якою ознакою відрізняють базові та поліпшуючі нововведення?
4. Що таке інноваційний лаг?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Як за допомогою аналітичного інструменту S-подібної логістичної кривої можна визначити час, коли слід розвивати нову технологію?
2. Чим викликані процеси інтернаціоналізації та глобалізації інноваційної діяльності?
3. У чому полягають сутність і цілі класифікації інновацій?
4. Які принципи класифікації інновацій взяті за основу в теорії Й.

Шумпетера?

5. У чому виявляється циклічний характер інновацій?

6. Якими причинами обумовлена необхідність переходу країн до інноваційного типу розвитку?

Практична робота 1

Скориставшись наданими посиланнями дайте відповідь на запитання:

1. Чи можна використовувати такі рейтинги як «Doing Business 2020 — Україна: рейтинг, показники, ключові зміни» в прикладному плані?

<https://bakertilly.ua/news/id47799>

2. Які, на вашу думку, головні причини зміни позицій України у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу?

<https://www.epravda.com.ua/publications/2019/10/24/652929/>

3. Поясніть, що таке «гудвіл» і наведіть його практичні приклади

<https://bakertilly.ua/news/id49144>

4. Назвіть методи, якими підприємства отримують нематеріальні активи. Чи амортизується гудвіл?

5. Чому інновації є джерелом економічного зростання?

6. Які чинники, на Вашу думку, зумовлюють необхідність інноваційної діяльності на підприємстві?

7. Чи гарантує здійснення інновацій на підприємстві досягнення ним успіхів у діяльності?

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 2. ВИДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття №2

«Види інноваційної підприємницької діяльності. Становлення теорії інноваційного розвитку та її сучасні концепції»

Запитання для підготовки до семінару

1. Виробнича інноваційна підприємницька діяльність та її результативність

2. Поняття і зміст венчурного бізнесу

2. Комерційна підприємницька діяльність

3. Фінансова підприємницька діяльність

4. Консалтингова діяльність інноваційних структур

5. Інновації як фактор випереджаючого розвитку економіки країни.

6. Роль людського чинника у створенні та реалізації інновацій.

7. Інноваційний розвиток суспільства на основі інтелектуального капіталу.
8. Концепція життєвого циклу інновацій у системі управління інноваційним розвитком підприємства.

Запитання для перевірки знань до теми 2

1. Чому виробничу діяльність можна назвати основним видом інноваційного підприємництва?
2. Назвіть основні етапи виробничого бізнесу.
3. Охарактеризуйте фактори виробництва, необхідні для здійснення інноваційного підприємництва.
4. Яким чином здійснюється розрахунок потреби у фінансових коштах для здійснення підприємницької діяльності?
5. Які складові включає в себе необхідний стартовий капітал підприємця?
6. Якими показниками вимірюється результативність виробничої підприємницької діяльності?
7. Назвіть найважливіших чинники, що сприяють залученню венчурних інвестицій у високотехнологічні підприємства малого бізнесу.

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Що таке інноваційний цикл? Поясніть сутність циклічної концепції розвитку.
2. У чому полягає сутність теорії "довгих хвиль" М. Кондратьєва?
3. Які умови в ринковій економіці призводять до появи «технологічного пату»?
4. У чому полягає сутність інноваційної теорії Й. Шумпетера? Що саме є принципово новим у його теорії?
5. Як вплинув розвиток інноваційного підприємництва на цикл Кондратьєва в 80-х роках ХХ ст. у США?
6. Які основні характеристики "інноваційної економіки" та "інноваційного суспільства" за П. Друкером?
7. У чому полягав ризик «БЕНТЯ-бідзінес» в Японії?
8. Які особливості японської моделі венчурного бізнесу в порівнянні з західною моделлю?
9. Чому полем діяльності інноваційного комерційного підприємництва служать товарні біржі та торговельні організації?
10. Чому промислово розвинених країнах вкладення коштів в інтелектуальний капітал у формі консультаційних послуг вважаються не менш ефективними, ніж вкладення в нове обладнання або в передову технологію?

У процесі проведення практичних занять з даної теми рекомендовано заслухати виступи студентів з питань, які розглядаються у цій темі.

Тема 3. ДИНАМІКА І ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Практичне заняття №3

«Динаміка і тенденції інноваційної активності української економіки»

Запитання для підготовки до семінару

1. Необхідність інноваційного розвитку економіки
2. Провідні напрямки збільшення інноваційної активності
3. Досвід роботи технопарків у різних країнах
4. Забезпечення інноваційної активності
5. Об'єктивна необхідність та сучасні тенденції інноваційної активності

Запитання для перевірки знань до теми 3

1. Що таке інноваційна активність?
2. Що є основою української інноваційної конкурентоспроможності?
3. Які основні тенденції інноваційної активності української економіки?
4. Чому інвестування у інновації є важливою умовою підвищення темпів довгострокового економічного зростання?
5. Назвіть основні складові глобального інноваційного індексу (ГІІ), розробленого агентством Bloomberg
6. Обґрунтуйте вигоди передачі розробок з військової сфери в цивільну як напряму збільшення інноваційної активності.
7. Яка роль держави у створенні технопарків?
8. Що таке інноваційна політика? Назвіть її цілі й інструменти.
9. У чому полягають вигоди при створенні технопарку для усіх учасників?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Опишіть практику створення малих інноваційних підприємств у складі університетів та інших вищих навчальних закладів. Чим вона відрізняється у провідних промислових країнах і в Україні?
2. Як рівень інноваційної активності впливає забезпечення економічної та військової безпеки держави?
3. Обґрунтуйте зв'язок між інноваційною активністю та підвищенням

конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника?

4. Доведіть і аргументуйте, чому співпраця вітчизняних товаровиробників з розробниками інновацій вигідна товаровиробникам?

5. Доведіть, що навчання впродовж життя та підвищення кваліфікації працівників є необхідною умовою для створення та впровадження інновацій.

Практична робота 3

Тема: Динаміка і тенденції інноваційної активності української економіки

Скориставшись наданими посиланнями дайте відповідь на запитання:

3.1. Ознайомившись з даними «Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша, Рожкова Л.В., Коваленко О.В. Київ: УкрІНТЕІ, 2020. 45 с.» за посиланням <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf>

– Охарактеризуйте місце України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg у 2018-2020 рр.

– За якими підіндексами Україна займає досить високі позиції, а за якими найнижчі?

– Назвіть проблемні показники підіндексів з найнижчим рейтингом у 2019 р.

– Яке значення складових інноваційного індексу за Європейським інноваційним табло у 2017 р., 2018 р., 2019 р. мала Україна?

3.2. Ознайомившись з документом «Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науковоаналітична записка / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін. Київ: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf>

– Назвіть сильні і слабкі сторони України щодо інноваційної спроможності

– У якій групі країн знаходиться Україна за Індексом Європейського інноваційного табло – ЄІТ (с. 9).

– Оцініть спроможність України до освоєння передових технологій за допомогою Індексу готовності до передових/проривних технологій, запровадженим ЮНКТАД у 2021 р. (A Frontier Technologies Readiness Index).

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 4. ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Практичне заняття №4 «Інноваційне підприємництво: досвід зарубіжних країн»

Запитання для підготовки до семінару

1. Моделі інноваційного розвитку зарубіжних країн
2. Методи фінансування інноваційного підприємництва в розвинутих країнах.
3. Види податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності
4. Підтримка інноваційного підприємництва в окремих країнах
5. Сприятливі чинники та перешкоди розвитку інноваційних систем

Запитання для перевірки знань до теми 4

1. Які методи використовують держави для підтримки, регулювання та стимулювання інноваційного розвитку?
2. Назвіть основні джерела надходження коштів для фінансування НДДКР та інноваційної діяльності.
3. Назвіть головні фінансові інструменти державної інноваційної політики.
4. Опишіть досвід таких країн, як США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція і Канада у стимулюванні розвитку інноваційного підприємництва.
5. Назвіть такі види податкових пільг, за допомогою яких держава активізує і стимулює інноваційну діяльність.
6. Охарактеризуйте способи фінансування ризикованого бізнесу в економічно розвинених країнах.
7. Охарактеризуйте напрями й особливості інвестиційної діяльності венчурного капіталу у європейських країнах.

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Здійсніть порівняльну характеристику участі держави та бізнесу у розвитку технопарків економічно розвинутих країн.
2. Охарактеризуйте зарубіжний досвід програм з прискореної амортизації обладнання. Розкрийте переваги прискореної амортизації виробничих фондів.
3. Яку роль відіграє патентна політика урядів держав у розвитку малого підприємництва?
4. Охарактеризуйте зарубіжний досвід створення і функціонування інноваційних кластерів як напряду підтримки національних інноваційних

систем.

5. Розкрийте особливості розвитку інноваційної системи Канади і США.

6. Охарактеризуйте чинники, які сприяють успішному розвитку національної інноваційної системи.

7. Класифікуйте фактори, що перешкоджають розвитку інноваційних систем за групами країн.

8. Назвіть заходи державної політики, які використовуються для розвитку національних інноваційних систем зарубіжними країнами.

9. Обґрунтуйте, чому аналіз зарубіжного досвіду співпраці держави і бізнесу в області інновацій особливо важливий для України?

10. Виділіть основні причини гальмування розвитку інноваційного підприємництва в Україні.

Практична робота 4

Тема: Інноваційне підприємництво: досвід зарубіжних країн

1. Дайте відповідь на запитання:

1. Згрупуйте країни Європи за моделями інноваційного розвитку зарубіжних країн

2. Назвіть країни, які приділяють значну увагу підтримці інноваційного підприємництва державою прямими методами

2. Скориставшись наданими посиланнями дайте відповідь на запитання:

2.1. Проаналізуйте динаміку Глобального індексу конкурентоспроможності талантів України за 2016-2020pp. (с. 14-17)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf>

За якими критеріями складових даного індексу спостерігається покращення і погіршення позицій України порівняно з іншими країнами?

2.2. Проаналізуйте рейтинги України та окремих країн світу за Індексом готовності до передових (frontier) технологій у 2020 р. (табл 1.4, с. 11)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf>

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 5. МАЛЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Практичне заняття №5
«Мале інноваційне підприємництво»

Запитання для підготовки до семінару

1. Характеристики та особливості малого інноваційного підприємництва
2. Причини успіхів малого інноваційного бізнесу та його головні переваги
3. Основні міжнародні рейтинги, що оцінюють інноваційний потенціал, а також інноваційну та технічну конкурентоспроможність країни
4. Інноваційна активність малих підприємств національної економіки як перспектива її подальшого розвитку.
5. Інноваційна спрямованість малого бізнесу в зарубіжних країнах

Запитання для перевірки знань до теми 5

1. Обґрунтуйте, чому для вибору, освоєння і реалізації нововведень необхідний тісний контакт з потенційними і реальними споживачами продукції або послуг?
2. Чому малі фірми більше, ніж великі, зацікавлені в інноваціях?
3. Назвіть основні шляхи пошуку нових ідей для малого бізнесу.
4. Що являє собою інтегральна оцінка стану розвитку інноваційної системи?
5. Дайте оцінку динаміки зацікавленості підприємств у впровадженні інноваційної діяльності протягом останніх років.
6. Яка динаміка частки інноваційно активних підприємств спостерігається протягом останніх років?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Чим пояснюється активізація процесів інноваційної діяльності підприємств у різних сферах економічної діяльності, а також значне підвищення попиту на впровадження інновацій протягом останніх 5 років?
2. Чому технологічна інноватизація виробництва супроводжується високими ризиками безрезультатного науково-технологічного дослідження на початковому етапі впровадження інновації?
3. Доведіть, що саме малі підприємства вважаються каталізаторами інноваційної діяльності.
4. Назвіть провідні органи державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах.
5. Охарактеризуйте політику держави в сфері інноваційної діяльності у США.
6. У чому полягає організація мережі підтримки малого бізнесу у США.
7. Охарактеризуйте специфіку розвитку малого бізнесу у Японії.
8. Охарактеризуйте напрями підтримки, які надає малим і середнім

підприємствам уряд Німеччини (ФРН).

Практична робота 5

Тема: Мале інноваційне підприємництво

1. Дайте відповідь на запитання:

1.1 Чому інноваційна активність малих підприємств є перспективною для національної економіки та її розвитку?

1.2. Назвіть головні переваги (причини успіху) малих підприємств порівняно з великим бізнесом.

2. Скориставшись наданим посиланням:

2.1. Проаналізуйте динаміку інноваційної діяльності малих підприємств України (с.18-25)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf>

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 6. ЗАКОНОМІРНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДПРИЄМНИЦТВО

Практичне заняття №6

«Закономірності науково-технічного розвитку та їх вплив на підприємництво»

Запитання для підготовки до семінару

1. Сутність теорії інноваційного розвитку
2. Поняття технологічного укладу, фази життєвого циклу технологічного укладу
3. Характеристика першого і другого технологічних укладів
4. Характеристика третього і четвертого технологічних укладів
5. П'ятий технологічний уклад, його основні характеристики
6. Передумови формування нової економіки
7. Нова економіка, форми її прояву. Вплив інформаційних технологій на структури бізнесу
8. Вплив глобалізації на характеристики нової економіки
9. Структура міжнародних ланцюгів створення вартості
10. Стратегія України в глобальному технічному розвитку

Запитання для перевірки знань до теми 6

1. Доведіть, що в основі інноваційного процесу лежить науково-технічний

прогрес (НТП).

2. Назвіть фактори, які впливають на характер інноваційного процесу.
3. Охарактеризуйте основні положення теорії довгих хвиль Кондратьєва.
4. Охарактеризуйте фази життєвого циклу технологічного укладу.
5. Доведіть, що на сьогоднішній день в розвинених країнах домінують технології п'ятого укладу і формуються технології шостого технологічного укладу.
6. Проаналізуйте хронологію і характеристики технологічних укладів.
7. Поясніть, чому нова економіка - це економіка, в якій основним капіталом стає інтелектуальний капітал.
8. Назвіть і охарактеризуйте ключові об'єкти управління в новій економіці.
9. Поясніть, як впливає нова економіка на конкурентне середовище.
10. Назвіть основні характеристики глобалізації. Як вона впливає на територіальну структуру міжнародних ланцюгів створення вартості?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Які висновки можна зробити за результатами дослідження, проведеного Американською корпорацією RAND «Глобальна технологічна революція 2020»?
2. Охарактеризуйте основні напрями науково-технологічного розвитку майбутнього.
3. Охарактеризуйте місце України в Інноваційному табло ЄС, яке включає дані щодо держав європейського співтовариства.
4. Проведіть порівняльний аналіз стану інноваційної системи України відносно світового рівня на основі міжнародних індексів.
5. Назвіть основні бар'єри для розвитку інновацій в Україні.
6. Які ви бачите шляхи переходу України від низькотехнологічної ресурсної до високотехнологічної інноваційної економіки?

Практична робота 6

Тема: Закономірності науково-технічного розвитку та їх вплив на підприємництво

1. Дайте відповідь на запитання:

1. Що таке інноваційний цикл?
3. Які умови в ринковій економіці призводять до появи "технологічного пату"?
4. У чому полягає сутність теорії технократичного суспільства?

2. Скориставшись наданими посиланнями дайте відповідь на запитання:

2.1. Ознайомившись з даними «Економіко-статистичний аналіз світової діяльності у сфері інтелектуальної власності» (С. 12-17) за посиланням <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/2c4d719b5499529d6670a2dfac8e7828.pdf>

Визначте провідні країни за видами інтелектуальної власності (сорти рослин і творчі галузі).

2.2. Ознайомившись з даними дослідження «Інтелектуальна власність як фактор інноваційного розвитку України в умовах європейської інтеграції» (С. 17-20) за посиланням: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/2c4d719b5499529d6670a2dfac8e7828.pdf>

назвіть найбільш важливі для оцінки інноваційного розвитку будь-якої країни міжнародні рейтинги

2.3. Ознайомившись зі «Стратегією інноваційного розвитку України на період до 2030 року» за посиланням: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitku-ukraini.pdf>

вказуйте мету стратегії інноваційного розвитку України та її очікувані результати

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 7. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Практичне заняття №7

«Інвестиційний клімат у інноваційному підприємстві»

Запитання для підготовки до семінару

1. Інвестиції: сутність, склад, структура
2. Поняття інвестиційного клімату інноваційного підприємства
3. Складові інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу на макрорівні
4. Аналіз інвестиційного потенціалу на мікрорівні
5. Інвестиційні та інноваційні ризики при оцінці інвестиційного клімату інноваційного підприємства.
6. Склад і особливості джерел фінансування інноваційної діяльності
7. Класифікація залучених джерел фінансування інноваційної діяльності
8. Характерні риси венчурного фінансування інноваційної діяльності
9. Ефективність інвестиційної діяльності інноваційних підприємств

Запитання для перевірки знань до теми 7

1. Назвіть найбільш загальні показники, що характеризують структуру інвестицій.
2. Чому при аналізі інвестиційного потенціалу на мікрорівні - окремого підприємства - основна увага приділяється виявленню можливостей підприємства залучити інвестиції для власного розвитку?
3. Охарактеризуйте складові інвестиційного клімату інноваційного підприємства.
4. Дайте класифікацію інвестиційних ризиків інноваційної діяльності.
5. Чому ступінь сприятливості інвестиційного клімату на будь-якому рівні вимірюється припливом іноземних інвестицій?
6. Назвіть і охарактеризуйте склад основних власних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Назвіть основні причини, що перешкоджають інноваційному розвитку підприємств України.
2. Поясніть, чому найбільш часто венчурне інвестування здійснюється в змішаній формі?
3. Хто такі бізнес-ангели і яка їх роль у фінансуванні інноваційної діяльності?
4. Назвіть основні принципи, які використовуються для оцінки ефективності інвестиційних проектів.
5. Які показники використовуються для оцінки ефективності інвестиційних проектів? В чому їх переваги і недоліки?

Практична робота 7

Тема: Інвестиційний клімат у інноваційному підприємстві

Ознайомившись з результатами «Макроекономічного огляду (30 квітня 2021 року)» за посиланням

<https://smida.gov.ua/news/publications/makroekonomichniyoglad30kvitna2021r>
[oku](#),

а також динамікою ВВП України за роками <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html> :

1) виділіть фактичні позитивні і негативні тенденції змін інвестиційного клімату для інноваційних підприємств. Виявлені чинники внесіть у таблицю

Позитивні зміни	Негативні зміни

2) проаналізуйте інвестиційний клімат в Україні та перспективи його змін в найближчому майбутньому.

3) виявіть місце Волинської області серед інших регіонів держави за оцінивши стан інноваційного підприємництва в регіоні (с.198-199) за матеріалами посилання:

https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/fls/dis_0.pdf

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі (прогноз змін) щодо інвестиційного клімату в Україні 2023-2024 з врахуванням міжнародних чинників впливу.

Тема 8. ІНФРАСТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття № 8

«Інфраструктура інноваційного підприємництва»

Запитання для підготовки до семінару

1. Сутність інфраструктури інноваційного підприємництва. Основні компоненти
2. Види інфраструктур інноваційного підприємництва
3. Найважливіші суб'єкти інфраструктури інноваційного підприємництва
4. Характерні тенденції розвитку інноваційної інфраструктури за кордоном
5. Спеціалізація бізнес-посередників в інноваційній інфраструктурі
6. Перспективи та стратегія розвитку інфраструктури інноваційного підприємництва

Запитання для перевірки знань до теми 8

1. Охарактеризуйте інфраструктури макро-, мезо- і мікросередовища підприємств.
2. Охарактеризуйте інфраструктуру національної інноваційної системи.
3. Що являє собою інноваційний ландшафт (в підприємстві) і які фактори його формують?
4. Назвіть форми обслуговування інноваційних підприємств.

5. Назвіть і охарактеризуйте організаційні форми інноваційної інфраструктури.

6. Назвіть завдання, які покликана вирішувати інноваційна інфраструктура.

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Охарактеризуйте роль та місце інноваційної інфраструктури в інноваційному процесі.

2. Доведіть, чому розвинена інноваційна інфраструктура зумовлює темпи розвитку економіки країни і зростання добробуту її населення?

3. Які характерні тенденції розвитку інноваційної інфраструктури за кордоном?

4. Дайте класифікацію суб'єктів інноваційної діяльності залежно від спеціалізації в інноваційному процесі.

5. Якими показниками може оцінюватися ефективність інноваційної інфраструктури?

6. Чим саме може бути цікавим для України світовий досвід формування агентств з розвитку стратегічних технологій?

Практична робота 8

Тема: Інфраструктура інноваційного підприємництва

1. Ознайомившись з результатами дослідження «Інфраструктура інноваційної діяльності» за посиланням: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/InnovativeLaw_2020/InnovativeLaw_2020_14.pdf

1.1) наведіть визначення інноваційної інфраструктури;

1.2) назвіть складові інноваційної інфраструктури (с. 108-109);

1.3) вкажіть напрями і способи розв'язання проблем у напрямі розвитку інноваційної інфраструктури згідно «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>).

2. Ознайомившись з аналітичним оглядом «Місце України у рейтингу Світового банку “Doing Business”» за посиланням: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cd60d26-fa44-481c-bb2a-1b28c713081f&title=AnalitichniiOgliadmistseUkrainiUReitinguSvitovogoBankudingBusiness>

2.1) вкажіть, які складові рейтингу безпосередньо пов'язані з розвитком інноваційної інфраструктури;

2.2) які позитивні зміни відбулись в Україні у 2020 році порівняно з 2019 роком.

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 9. КОНКУРЕНЦІЯ ПІДПРИЄМЦІВ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ І ОЦІНКА ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ

Практичне заняття № 9

«Конкуренція підприємців в інноваційній економіці та оцінка факторів, що впливають на неї»

Запитання для підготовки до семінару

1. Фактори зовнішнього середовища, що впливають на конкуренцію підприємців
2. Сучасні фактори міжнародної конкуренції. Основні напрямки зміни конкуренції при переході до інформаційного суспільства
3. Посилення ролі інноваційного чинника в конкурентній боротьбі
4. Сучасне визначення конкурентних переваг
5. Визначення рівня впливу інноваційного фактора на конкуренцію

Запитання для перевірки знань до теми 9

1. У чому полягає зміна підходів до підвищення конкурентоспроможності виробника?
2. Охарактеризуйте основні фактори, що впливають на еволюцію міжнародної конкуренції через вплив процесів глобалізації.
3. Як транснаціональні корпорації і банки, міжнародні економічні організації вплинули теорію конкурентоспроможності?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Як впровадження в усі сфери економічної і соціальної діяльності нових інформаційних технологій вплинуло на теорію конкурентоспроможності?
2. Як досягнення нових інформаційних технологій вплинуло на методи оцінки конкурентоспроможності?
3. Як використання нових технологій в країні сприяє еволюційним змінам конкурентоспроможності?
4. Які комплексні стратегії розвитку конкурентних переваг можна впроваджувати в Україні, виходячи з досвіду провідних країн світу?

Практична робота 9

Тема: Конкуренція підприємців в інноваційній економіці та оцінка факторів, що впливають на неї

Завдання 1

1. Визначити зміну рівня конкурентоспроможності підприємства «Алкон».

В базовому році витрати на збут продукції підприємства становили 200 тис. грн, прибуток від реалізації продукції – 900 тис. грн. У звітному році витрати на збуту зменшились на 5 %, а обсяг постачання продукції на ринок зріс на 20%.

2. На основі вихідних даних, поданих у таблиці 2.1, порівняти рівень конкурентоспроможності продукції підприємства А (що випускає вироби А1, А2, А3) та підприємства-конкурента Б (із виробами Б1, Б2, Б3), оцінити їх сильні й слабкі сторони, розробити стратегію модифікації неконкурентної продукції. Максимальна оцінка кожного показника – 100 балів

Таблиця 2.1

Продукція	Показники					
	Якість	Надійність	Довговічність	Ціна	Дизайн	Сервіс
А ₁	55	85	90	95	95	70
А ₂	96	75	85	85	98	85
А ₃	89	90	75	90	90	80
Б ₁	85	85	100	90	80	60
Б ₂	90	90	75	80	95	75
Б ₃	100	75	100	95	95	95
Коефіцієнт вагомості	0,20	0,20	0,20	0,15	0,15	0,10

Завдання 2

Обираємо будь-яку галузь для оцінювання.

За вибором студента провести діагностику певної галузі, використавши методику М. Портера з дотриманням діагностичних процедур, а саме:

1. Профіль галузі, її загальна характеристика;
2. Оцінювання рушійних сил розвитку галузі;
3. Оцінювання сил конкуренції;
4. Діагностика конкурентних позицій підприємств-суперників;
5. Аналіз діяльності найближчих конкурентів;
6. Визначення провідних факторів успіху, їх оцінювання;
7. Перспективи розвитку галузі.

Завдання 3

За даними, наведеними у таблиці 3.1 здійснити оцінювання підприємств-конкурентів за методом суми місць. Зробити відповідні висновки та побудувати профіль галузі.

Таблиця 3.1

Фактори зовнішнього середовища

Фактор	Власна фірма	Конкуренти	
		Фірма А	Фірма Б
Частка ринку, %		30	10
Рентабельність послуг, %	20	20	15
Середньозважена ціна, грн.	110	115	126
Якість послуг	Середня	Висока	Середня
Термін виконання замовлень, дні	10	8	6
Рівень популярності послуг фірми	Високий	Середній	Низький
Витрати на рекламу, тис. грн.	10,8	5,4	1,8

Завдання 4

За даними, наведеними у таблиці 4.1, визначити коефіцієнт концентрації ринку для кожного з підприємств та зробити відповідні висновки й подати отримані розрахунки у вигляді, зручному для аналітика.

Таблиця 4.1

Обсяг продажів підприємства

Підприємство	Обсяг продажів підприємства, тис. грн.
А	290000
Б	345000
В	176000

Для трьох підприємств розрахувати індекс Гіршмана-Герфіндаля, якщо відомо, що підприємство А займає 45% ринку, підприємство Б – 27%; решта ринку належить підприємству В.

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЙОГО РОЗВИТКУ

Тема 10. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття №10

«Соціальна відповідальність інноваційного підприємництва»

Запитання для підготовки до семінару

1. Небезпеки нерегульованого інноваційного підприємництва
2. Сутність соціальної відповідальності інноваційного підприємництва і

проблеми її практичної реалізації

3. Правові та організаційно-економічні механізми практичної реалізації соціальної відповідальності

4. Ефективність інвестицій у інноваційні проекти

Запитання для перевірки знань до теми 10

1. Наведіть приклади шкоди, завданої навколишньому середовищу і здоров'ю людей інноваційним підприємництвом.

2. Охарактеризуйте найбільш ефективні способи захисту людей і навколишнього середовища від небезпек інноваційного підприємництва.

3. Чому у теорії та практиці інноваційного підприємництва наявні суперечливі підходи до визначення соціально відповідального підприємства?

4. Чому єдине (глобальне) розуміння соціальної відповідальності організацій забезпечують міжнародні стандарти?

5. Які види соціальної відповідальності інноваційного підприємництва виділяються, виходячи з термінології стандартів, а також особливостей інноваційного підприємництва?

6. Які проблеми практичної реалізації соціальної відповідальності в галузі інновацій існують в українських підприємств?

7. Які проблеми соціального регулювання інноваційного підприємництва призводять до зниження його інноваційної активності?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Поясніть, чому в останні роки формується глобальний етико-правовий простір для інноваційного підприємництва?

2. Поясніть, в чому полягає стандартизація соціальної відповідальності і формування етичних контекстів економічних відносин в господарській практиці інноваційного підприємництва?

3. Що являє собою міжнародна система сертифікації діяльності організацій в галузі соціальної відповідальності «ІНТЕРСОЦСЕРТ»?

4. Чи можливо соціально обтяженому підприємству підтримувати конкурентоспроможний рівень ефективності?

5. Доведіть, що етична поведінка на ринку вигідна за умови, якщо всі підприємства дотримуються етичних вимог.

6. Чому для оцінки корисності інновацій на основі цінності використовуються показники якості життя?

7. В чому полягають організаційні ефекти соціальної відповідальності інноваційного підприємництва?

8. В чому виражаються соціальні ефекти інноваційної діяльності?

9. Які соціальні ефекти інноваційної діяльності ви можете назвати?

Практична робота 10

Тема: Соціальна відповідальність інноваційного підприємництва

Завдання 1

Наведіть приклади шкоди, завданої навколишньому середовищу і здоров'ю людей інноваційним підприємництвом.

Результати аналізу зведіть в таблицю 1

Таблиця 1

Інновація	Застосування	Негативні наслідки	Шляхи подолання / Соціальна відповідальність

Завдання 2

Наведіть приклади практик реалізації соціальної відповідальності підприємництва.

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 11. ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття №11

«Поняття, зміст та інституційні основи соціального підприємництва»

Запитання для підготовки до семінару

1. Поняття соціального підприємництва та завдання, які воно вирішує
2. Тракткування категорії «соціальне підприємництво» науковцями
3. Ознаки соціального підприємництва
4. Основні принципи формування та функціонування сучасного соціального підприємництва
5. Основні форми соціального підприємництва

Запитання для перевірки знань до теми 11

1. Назвіть ознаки, що визначають соціальне підприємництво за Грегорі Дізом
2. Назвіть критерії визначення соціального підприємництва, які використовують у Великій Британії
3. Що не є соціальним підприємництвом?
4. У чому полягають відмінності соціального підприємництва від корпоративної соціальної відповідальності?
5. Назвіть фактори, які прямо чи опосередковано впливають на збільшення кількості соціальних підприємств в Україні
6. Які інноваційні підходи до залучення інвестицій для соціального підприємництва ви можете назвати?
7. Назвіть організації, котрі підтримують соціальне підприємництво в Україні
8. Якими показниками можна оцінити вплив соціального підприємництва на соціально-економічний розвиток вітчизняної економіки?
9. Назвіть види товарів і послуг, які виготовляються і надаються соціальними підприємствами в Україні
10. Назвіть системи оподаткування, що використовуються вітчизняними соціальними підприємцями
11. Назвіть напрями активізації розвитку соціального підприємництва

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Характеристика комерційної та соціальної складових соціального підприємництва
2. Можливості залучення ресурсів для старту та розвитку соціальних підприємств
3. Діагностика сучасного стану вітчизняного соціального підприємництва
4. Система показників оцінки рівня розвитку соціального підприємництва в Україні
5. Проблеми розвитку вітчизняного соціального підприємництва
6. Зарубіжний досвід становлення та розвитку соціального підприємництва
7. Особливості бізнес-планування соціального підприємництва
8. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні

Практична робота 11

Тема: Поняття, зміст та інституційні основи соціального підприємництва

1. Скориставшись наданими посиланнями дайте відповідь на запитання:

https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-vdpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi

Модель яких країн Україна може взяти за приклад для успішного розвитку соціального підприємництва?

2. Ознайомившись з матеріалами звіту Європейської комісії «Соціальні підприємства та їхні екосистеми в Європі» («СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ Економіко-правовий аналіз» посилання: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf)

2.1) проаналізуйте внесок соціального бізнесу в розвиток економіки країн;

2.2) проаналізуйте динаміку росту кількості соціальних підприємств за 2010-2020 роки та результати їх економічної діяльності;

2.3) Які підходи до розвитку нормативно-правового регулювання соціального бізнесу в Україні, на ваш погляд, слід використати для активізації розвитку соціального підприємництва? Відповідь обґрунтуйте.

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 12. ІННОВАЦІЙНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО Й ІНТРАПРЕНЕРСТВО

Практичне заняття №12

«Інноваційне та соціальне партнерство й інтрапренерство»

Запитання для підготовки до семінару

1. Поняття і зміст інноваційного партнерства
2. Ключові принципи встановлення і підтримки партнерських відносин
2. Форми інноваційного партнерства
3. Сутність інтрапренерства
4. Передумови та умови розвитку інтрапренерства

Запитання для перевірки знань до теми 12

1. Назвіть цілі діяльності партнерств
2. Що являє собою державно-приватне партнерство в інноваційній сфері?

Назвіть цілі його функціонування.

3. Назвіть ознаки ДПП в інноваційній сфері
4. Назвіть базові моделі концесії
5. Охарактеризуйте партнерство на міжнародному рівні

6. Назвіть критерії вибору пріоритетів інноваційного розвитку та партнерства на міжнародному рівні
7. Назвіть якості персоналу, які необхідні для розвитку інтрапренерства (внутрішньофірмового підприємництва)
8. Назвіть базові умови становлення та розвитку інтрапренерства

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Доведіть, що будь-якому підприємцю, тим більше починаючому або розвиваючому інноваційну діяльність, необхідне партнерство
2. Охарактеризуйте формування некомерційних інноваційних партнерств
3. Які існують перешкоди розвитку ДПП в інноваційній сфері?
4. Охарактеризуйте концесію як одну з найбільш поширених, ефективних та прогресивних форм державно-приватного партнерства у світі
5. Які принципові відмінності інтрапренерства від традиційного підходу в інноваційному підприємстві?
6. У яких випадках виникає необхідність розвитку інтрапренерства?
7. У чому проявляється взаємозв'язок організаційної культури та інтрапренерства?

Практична робота 12

Тема: Інноваційне та соціальне партнерство й інтрапренерство

1. Ознайомившись з наявними програмами і можливостями підтримки бізнесу за посиланням https://sme.gov.ua/support_programs/ вкажіть найперспективніші, на ваш погляд, напрями підтримки інноваційних МСП в сучасних умовах.
2. Ознайомившись з результатами «Огляду малого і середнього підприємництва в Україні» за посиланням: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpxcbePvy_ymQlJMi5Wci5RKxP/view
 - 2.1) назвіть головні проблеми, які перешкоджають розвитку МСП в Україні (с. 12);
 - 2.2) проаналізуйте фінансові результати діяльності МСП (с. 33-34);
 - 2.3) проаналізуйте ефективність інвестиційної діяльності МСП (с. 35-37).

Індекс політики у сфері МСП: Країни Східного партнерства 2020 Оцінка стану реалізації Акту про малий бізнес для Європи: https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/3_SME_Policy_Index_Eastern_Partnership_countries_2020_Ukrain.pdf

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 13. ІНКЛЮЗИВНЕ СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Практичне заняття №13 «Інклюзивне соціальне підприємництво»

Запитання для підготовки до семінару

1. Поняття соціальної інклюзії та інклюзивного соціального бізнесу. Основні ознаки інклюзивного соціально-орієнтованого бізнесу.
2. Порівняльна характеристика інклюзивного та соціального бізнесу й підходи до організації інклюзивного підприємництва.
3. Основні проблеми, які вирішують інклюзивні соціальні підприємства в Україні
4. Позитивні наслідки (ефекти) діяльності соціально-інклюзивних підприємств

Запитання для перевірки знань до теми 13

1. Чому від проявів соціальної нерівності частіше страждають люди з обмеженими можливостями, ніж інші?
2. Що таке соціальна інклюзія? Дайте визначення інклюзивного підприємництва
3. Назвіть ключові ідеї соціальної інклюзії. Які цінності лежать в основі соціальної інклюзії?
4. Які упереджені думки перешкоджають розвитку інклюзивного соціального бізнесу?
5. Назвіть основні ознаки інклюзивного соціально-орієнтованого бізнесу
6. Які які відмінності між соціальним та інклюзивним бізнесом?
7. Назвіть види інклюзивного підприємництва
8. Що являє собою кроскультурне підприємництво як вид інклюзивного підприємництва?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Доведіть, що сьогодні в Україні існує великий підприємницький потенціал серед соціальних груп, які мають невідгідне становище на ринку праці.
2. Які основні проблеми вирішують інклюзивні соціальні підприємства в Україні?
3. Які позитивні ефекти виникають від діяльності інклюзивного соціально-орієнтованого бізнесу в економіці країни?

4. Які ефекти виникають від інклюзивного соціально-орієнтованого бізнесу безпосередньо для підприємств?

5. Чи важко сьогодні працевлаштувати людину з інвалідністю?

6. Чи може, на ваш погляд, участь у діяльності підприємств людей з обмеженими можливостями призвести до зменшення ризиків та створення бази для сталого розвитку?

7. Чому інклюзивне соціальне підприємство є вдвічі ризиковішим ніж звичайне традиційне?

8. Доведіть, що інклюзивне підприємництво – це інноваційний інструмент подолання негативних тенденцій соціального розвитку країн.

Практична робота 13

Тема: Інклюзивне соціальне підприємництво

Завдання 1

Ознайомившись з результатами дослідження «Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)» за посиланням:

<http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf>

1.1) Дайте визначення інклюзивного розвитку за Європейська комісія;

1.2) Охарактеризуйте місце інклюзивного розвитку в системі основних пріоритетів для Європи згідно зі Стратегією розвитку «Європа – 2020»;

Завдання 2

Дайте відповідь на запитання?

2.1) Чим інклюзивний розвиток принципово відрізняється від стандартного економічного зростання?

2.2) Чому людський капітал є ключовим чинником інклюзивності розвитку? Відповідь аргументуйте.

2.3) В чому проявляється залежність між розміром міста за чисельністю населення та інклюзивністю їх розвитку?

2.4) Виділіть основні пріоритети зміни бізнес-моделей малого та середнього підприємництва у забезпеченні інклюзивного зростання міст (с. 25-30).

2.5) Яке місце займає місто Луцьк в динаміці показників зовнішньоекономічної діяльності обласних центрів?

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 14. МАРКЕТИНГ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття №14

«Маркетинг інновацій у сфері соціального підприємництва»

Запитання для підготовки до семінару

1. Концепція маркетингу інновацій
2. Специфіка управління маркетингом у сфері венчурного бізнесу
3. Цінова політика інноваційного продукту
4. Інноватика як нова галузь досліджень

Запитання для перевірки знань до теми 14

1. Що таке маркетинг інновацій у сфері підприємництва?
2. Яка мета маркетингу інноваційної політики?
3. Що являє собою латеральний маркетинг?
4. Що являє собою технологія латерального маркетингу?
5. Назвіть головні завдання латерального маркетингу
6. Що таке інтелектуальний потенціал компанії?
7. Назвіть найбільш ефективні інструменти інноваційного маркетингу, які виділяються в практиці підприємництва
8. Для чого необхідний управлінський зворотний зв'язок у процесі прийняття управлінських рішень з просування інновацій
9. Назвіть основні стратегії ринкової участі у сфері венчурного бізнесу
10. Що таке конкурентний потенціал організації?
11. Які моменти слід враховувати при розробці цінової інноваційної політики?
12. Що таке хайтек-компанія? Наведіть приклади хайтек-компаній
13. Що таке моделювання цінової політики підприємства? Які етапи воно включає?
14. Назвіть методи визначення порога ціни на новинку
15. Назвіть основні стратегії ціноутворення

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Чому фірми надають велике значення процесу розробки та впровадження маркетингу в інноваційній сфері?
2. Доведіть, що активне використання інструментів маркетингу сприяє забезпеченню конкурентної переваги

3. Від чого залежить ефективність використання ринкового та наукового продуктів?

4. Охарактеризуйте процес прийняття управлінських рішень з просування інноваційного продукту

5. Які принципи просування інновацій та інструменти маркетингу використовуються при реалізації інноваційних стратегій

6. Як використання віртуального маркетингу сприяє конкурентоспроможності компанії?

7. В чому полягає синергетичний ефект інтерактивного маркетингу?

8. В чому полягає проблемність цінової стратегії фірми?

9. Охарактеризуйте підходи до ціноутворення на інноваційний продукт

10. У яких випадках підприємству доцільно використовувати стратегію преміального ціноутворення?

Практична робота 14

Тема: Маркетинг інновацій у сфері соціального підприємництва

Завдання 1

Ознайомившись з результатами дослідження «Маркетингова стратегія розвитку соціального підприємництва» за посиланням:

http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_81_2021_ukr/14.pdf

дайте відповідь на запитання:

1.1) Чому діяльність соціальних підприємців – це щоденний моральний вибір?

1.2) Як здійснюється формування концепції маркетингової стратегії соціального підприємства?

1.3) Назвіть основні умови для розроблення маркетингової стратегії соціального бізнесу.

Завдання 2

Використовуючи класифікацію маркетингових інновацій (з джерела «Впровадження маркетингових інновацій в діяльність промислових підприємств» за посиланням: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2020/33.pdf

2.1) виділіть види маркетингових інновацій за рівнем впливу на процес маркетингової діяльності, наведіть їх практичні приклади;

2.2) поясніть, яким чином комбінування інновацій зумовлює інноваційні зміни у маркетинговому комплексі?

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 15. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Практичне заняття №15

«Фінансування інновацій та фінансове забезпечення соціального підприємництва»

Запитання для підготовки до семінару

1. Основні форми і джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств малого бізнесу
2. Специфічні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємницьких структур
3. Венчурне і проектне фінансування інноваційної діяльності
4. Облік тимчасової вартості грошових коштів

Запитання для перевірки знань до теми 14

1. Назвіть основні традиційні джерела фінансування будь-якого проекту
2. Які ви знаєте нові форми і джерела фінансування проектів?
3. Назвіть переваги і недоліки перетворення фірми у відкриту (публічну) корпорацію
4. Від чого залежить ухвалення рішення про державне фінансування окремих інноваційних проектів?
5. Назвіть напрями бюджетного фінансування проектів
6. Назвіть основні переваги лізингу порівняно з кредитом
7. У чому різниця між фінансовим і операційним лізингом?
8. Назвіть характерні особливості операційного лізингу
9. Назвіть характерні особливості зворотного лізингу
10. Назвіть характерні особливості венчурного фінансування інноваційних проектів
11. Що відображає ефект фінансового важеля?
12. Назвіть форми проектного фінансування

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Які недоліки позикового фінансування інноваційної діяльності підприємств за допомогою випуску і розміщення депозитарних розписок?
2. Чому умови операційного лізингу в цілому більш вигідні для лізингоодержувача?

3. Які фактори впливають на «примирення» інтересів лізингодержувача і лізингодавця для забезпечення їх обопільної вигоди?

4. Охарактеризуйте специфічні форми фінансування інновацій і, зокрема, змішане фінансування у вигляді державно-приватного партнерства (ДПП)

5. Як ви ставитеся до використання в сфері ризикового бізнесу іпотечного фінансування інноваційних проектів?

6. Які особливості організації венчурного і проектного фінансування?

7. Чому венчурне фінансування інновацій не може бути особливо привабливим для більшості потенційних інвесторів?

8. Чому венчурні фонди є тимчасовими організаційними структурами?

9. Які причин недостатнього застосування проектного фінансування інновацій?

Практична робота 15

Тема: Фінансування інновацій та фінансове забезпечення соціального підприємництва

Завдання 1

Ознайомившись з даними «Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша, Рожкова Л.В., Коваленко О.В. Київ: УкрІНТЕІ, 2020. 45 с» за посиланням <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (с.19-25):

1.1. Проаналізуйте обсяги фінансування інноваційної діяльності та структуру витрат на інновації в Україні у 2015-2020 роках.

1.2. Яка Динаміка структури фінансування інноваційної діяльності за джерелами?

1.3. Проаналізуйте витрати промислових підприємств на інновації за технологічними секторами у 2018-2019 рр.(с. 31-33).

Завдання 2

Ознайомившись з документом «Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науковоаналітична записка / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін. Київ: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf>

2.1. Назвіть країни світу, у яких частка держави у фінансуванні інновацій становить менше 30% (с. 18). Назвіть країну з найвищим рівнем бюджетного фінансування інновацій.

2.2. Яку частку у структурі загального обсягу витрат на виконання вітчизняних досліджень і розробок (ДіР) у 2020 р. становили кошти державного бюджету? Власні кошти підприємств?

2.3. Проаналізуйте динаміку бюджетного фінансування ДіР в Україні у 2015-2020 роках (с. 20).

2.4. Проаналізуйте динаміку фінансування ДіР в Україні за пріоритетними напрямками

Завдання 3

3.1. Ознайомившись з дослідженням «Індекс політики у сфері МСП: Країни Східного партнерства 2020 Оцінка стану реалізації Акту про малий бізнес для Європи» за посиланням: https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/3_SME_Policy_Index_Eastern_Partnership_countries_2020_Ukrain.pdf

Проаналізуйте такий компонент як «Компонент С – Доступ до фінансування», а також джерела зовнішнього фінансування МСП (банківське фінансування, небанківське фінансування, венчурний капітал) (с.26-28).

3.2. Скориставшись результатами дослідження соціального бізнесу в Україні за посиланням:

https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf

здійсніть аналіз джерел фінансування соціальних підприємств (с.13-15).

Зробіть висновки по виконаній практичній роботі

Тема 16. КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Практичне заняття №16

«Кластерна модель в інноваційному та соціальному підприємстві»

Запитання для підготовки до семінару

1. Кластерна концепція економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економічних систем

2. Формування кластерів технологічного бізнесу як необхідна умова створення інноваційної економіки

3. Схема формування кластера

4. Функції регіональних виконавчих органів влади у сфері кластерної політики

5. Кластерна модель в інноваційній діяльності в зарубіжних країнах

Запитання для перевірки знань до теми 14

1. Назвіть ефекти (фактори) економічного зростання, що досягається за допомогою кластеризації
2. Назвіть перешкоди створення реальних кластерів
3. Чим відрізняється кластерна політика держав в зарубіжних країнах?
4. Що таке рівень агрегування кластерної політики?
5. Яка основна мета кластерної політики?
6. Назвіть принципи формування кластерної політики
7. Які показники використовуються для оцінки кластерної політики і її успішності?
8. Назвіть суб'єктів проведення кластерної політики
9. Хто з науковців є основоположником кластерної теорії?
10. Назвіть переваги, які дають організація та розвиток кластерів для підприємств малого та середнього бізнесу
11. Назвіть три типових підходи до формування територіальних інноваційних кластерів
12. Назвіть заходи, які включає в себе практична реалізація розробки і створення кластера
13. Назвіть суб'єктів- учасників кластерів технологічного бізнесу
14. Назвіть найвідоміші варіанти кластерної політики залежно від ролі держави, згідно з міжнародним досвідом
15. Які причини того, що кластери мають більшу здатність до нововведень?
16. Як змінювалася і збагачувалася суть кластерних об'єднань у міру розвитку кластерного підходу?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. Проведіть аналіз зарубіжного досвіду в області формування кластерної політики
2. Чи можлива адаптація зарубіжного досвіду кластеризації до реалій вітчизняної економіки?
3. Проаналізуйте регіональний економічний розвиток на базі створення та стимулювання кластерів
4. Яку роль відіграють бізнес і влада при створенні і розвитку галузевих кластерів?
5. Чому кластерна форма організації приводить до створення особливої форми інновації – «сукупного інноваційного продукту»?

6. Охарактеризуйте труднощі створення територіальних інноваційних кластерів в Україні
7. Які пріоритетні напрями проведення інноваційної політики в Україні?
8. Які об'єкти, на ваш погляд, слід кластеризувати?
9. Чи можна вважати формування кластерів технологічного бізнесу необхідною умовою створення інноваційної економіки?
10. Доведіть, що що в останні два десятиліття процес формування кластерів у зарубіжних країнах відбувався досить активно

Практична робота 16

Тема: Кластерна модель в інноваційному та соціальному підприємстві

Завдання 1

Скориставшись результатами дослідження «Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)» за посиланням:

<http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf>

- 1.1) розкрийте соціально-економічну роль ІТ кластерів у розвитку міст (с.44-49);
- 1.2) назвіть три найуспішніші краудфандингові кампанії українських ІТ-компаній;
- 1.3) охарактеризуйте локалізацію ІТ-кластерів в Україні;
- 1.4) назвіть основні проектні напрямки роботи активно функціонуючих ІТ-кластерів в Україні;
- 1.5) назвіть 5 обласних центрів у регіонах України, які займають лідируючі позиції за обсягом прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу.

Завдання 2

Ознайомтеся з дослідженням «Проблеми та перспективи реалізації кластерної політики в Україні» за посиланням: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230471>.

Виходячи з аналізу проблем формування та розвитку кластерів, сформулюйте найважливіші стратегічні напрямки діяльності органів виконавчої влади, спрямовані на стимулювання процесів формування та розвитку кластерних систем

Тема 17. РИЗИКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Практичне заняття №17

«Ризики в інноваційному та соціальному підприємстві»

Запитання для підготовки до семінару

1. Походження і економічна природа ризиків в інноваційному та соціальному підприємстві
2. Джерела виникнення ризиків
3. Характеристика ризиків в інноваційному підприємстві і причини їх виникнення
4. Класифікація ризиків інноваційної діяльності
5. Механізм управління ризиками в інноваційному підприємстві
6. Вплив соціальних факторів на виникнення ризиків
7. Формування карти ризиків інноваційного підприємства
8. Методологія оцінки ризиків в інноваційній діяльності
9. Моніторинг, управління ризиками інноваційного підприємства

Запитання для перевірки знань до теми 14

1. Чому інноваційне підприємство більшою мірою, ніж будь-яка інша діяльність, піддається ризику?
2. Назвіть групи чинників, які є джерелами невизначеності в діяльності малих інноваційних підприємств
3. Назвіть ризики, пов'язані з постачанням інноваційної діяльності ресурсами, необхідними для її здійснення
4. Назвіть групи маркетингових ризиків збуту результатів розробленого інноваційного продукту
5. Які основні причини виникнення ризиків невиконання господарських договорів (контрактів)?
6. Назвіть причини виникнення ризиків посилення конкуренції у сфері інновацій,
7. Що являє собою управління ризиками (ризик-менеджмент)?
8. Які стратегії реагування на ризик можуть використовуватися в процесі ризик-менеджменту?
9. Що таке моніторинг, управління ризиками інноваційного підприємства?

Дискусійні питання та творчі завдання

1. В чому проявляється вплив конкуренції на результати інноваційної діяльності? Які ризики він спричиняє?
2. Охарактеризуйте ризики помилкового вибору інноваційного проекту
3. Охарактеризуйте ризики, пов'язані з фінансуванням інноваційної діяльності
4. Охарактеризуйте ризики, пов'язані з недостатнім рівнем кадрового забезпечення інноваційної діяльності
5. Яке місце займають у діяльності підприємства ризики, пов'язані із забезпеченням прав власності на інноваційний проект?
6. Охарактеризуйте ризики, які виникають у підприємств на кожній стадії життєвого циклу інновації
7. Чому ефективність управління ризиками повністю залежить від якості та повноти ідентифікації ризику?
8. Від чого залежить вибір стратегії поведінки підприємства по відношенню до ризиків?

Практична робота 17

Тема: Ризики в інноваційному та соціальному підприємстві

Завдання

Оберіть привабливу для вас інноваційну / соціальну бізнес-ідею та проаналізуйте ризики, притаманні її реалізації.

Визначення та оцінку можливих ризиків здійснюють поетапно, з врахуванням стадій реалізації підприємницького проекту.

На першому етапі роботи необхідно визначити фактори, що обумовлюють певний рівень кожного виду ризику, який потребує оцінки, та ризикованість діяльності підприємства в цілому.

Визначення ризик-факторів здійснюється на основі вивчення діяльності з точки зору ймовірності виникнення ризикових подій. Ця робота носить інтелектуальний характер і не піддається формалізації.

Шкалу для оцінювання ризиків студент може обирати самостійно.

На третьому етапі роботи, використовуючи розроблену попередньо фактор-карту, здійснюють узагальнену оцінку дії усіх факторів ризику даного підприємства (по групах ризику, етапах робіт та сукупності ризик-факторів).

За результатами роботи над даним етапом практичної роботи будується інтегральний графік аналітичної оцінки ризиків.

Далі необхідно опрацювати концепцію управління ризиками.

Етап «Концепція управління ризиками» включає такі компоненти:

оцінку ступеня ризику, тобто визначення потенційних негативних наслідків прийнятих рішень, а також побічних ефектів, здатних негативно вплинути на кінцевий результат;

опрацювання механізму реагування на можливі негативні наслідки;

розробку заходів для нейтралізації або компенсації можливих негативних наслідків.

Оцінка ризиків включає в себе такі етапи:

Виявлення та аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, які збільшують чи зменшують вплив конкретного виду ризику;

Оцінка конкретного виду ризику з погляду ліквідності підприємницького проекту та економічної доцільності інвестування;

Встановлення допустимого рівня ризику;

Здійснення певних заходів для зменшення ризику.

Кількісно визначення ступеня відповідності між доходами та ризиком може проводитися за допомогою коефіцієнта ризик-віддачі, який розраховується наступним чином:

$$PB = \frac{D}{BP},$$

де PB – ризик-віддача діяльності або операції;

D – обсяг чистого доходу, що очікується від діяльності або операції;

BP – вартість ризику, який притаманний діяльності або операції.

Значення коефіцієнта ризик-віддачі має бути не меншим за одиницю

Співвідношення максимально можливого збитку та власних фінансових ресурсів підприємства характеризує ступінь ризику втрати власного капіталу (або ризик банкрутства) підприємства. Кількісно він вимірюється за допомогою коефіцієнта ризику підприємства (Kp), який розраховується за такою формулою:

$$Kp = \frac{ЗМ}{ВФР} \times 100, \text{ або } Kp = \frac{ЗМ}{ВК} \times 100,$$

де $ЗМ$ – максимальний розмір збитків, що прогнозується;

$ВФР$ – власні фінансові ресурси, що є в розпорядженні підприємства;

$ВК$ – власний капітал підприємства.

Значення коефіцієнта ризику характеризує відносний розмір втрати власних фінансових ресурсів або власного капіталу підприємства, який може мати місце в даному періоді.

Дослідження окремих спеціалістів з питань ризик-менеджменту свідчать, що оптимальне значення коефіцієнта ризику дорівнює 30%. Ситуація банкрутства, як правило, виникає при значенні коефіцієнта ризику понад 70%. Такий рівень розвитку подій оцінюється як критичний. На нашу думку, наведені значення коефіцієнта ризику можуть розглядати лише як орієнтовні, так само як і інтегральну бальну оцінку ризику.

Щоб кількісно визначити величину ризику, необхідно знати всі можливі наслідки будь-якої події та ймовірність настання самої події.

Ймовірність події може бути визначена об'єктивними та суб'єктивними методами.

Об'єктивний метод заснований на розрахунку частоти, з якою може відбутись певна подія. Якщо є достатня кількість статистичних даних, то ймовірність будь-якої події можна розрахувати досить точно. Наприклад, якщо відомо, що в 200 і 3400 підприємств рівень рентабельності авансованого капіталу складає 25%, то ймовірність отримання такого рівня прибутковості на вашому підприємстві складає 0,5.

Однак сам метод має і свої недоліки: часто достатню кількість інформації добути просто неможливо.

Суб'єктивний метод – визначення імовірності заснований на використанні суб'єктивних прогнозів стосовно імовірності.

Досить часто для даних цілей використовують експертів, які дані проблеми можуть розглядати з точки зору впливу різних факторів.

Що стосується наслідків від будь-якої події, то чим мінливішими вони є, тим ризикованішими. Під мінливістю ми розуміємо відхилення будь-якого від середньозваженого значення, що вимірюється статистичними показниками як розмах варіації, дисперсія та середньоквадратичне відхилення., b - коефіцієнт.

Лише безпосередньо підприємство, виходячи з особливостей формування свого капіталу та економічних інтересів і фінансових можливостей власників, може визначити оптимальне для себе значення ризику.

В результаті розробки концепції управління ризиками необхідно чітко визначити, які конкретно установки (ухилення, зменшення, оптимізація, прийняття, передачі, розподілу) будуть використовуватись підприємством для вибору дій, спрямованих на мінімізацію можливих ризиків.

Наступний етап передбачає визначення шляхів мінімізації ризиків, а також страхових об'єктів та витрат.

Програма заходів попередження можливих ризиків та витрат на них зводиться в таблицю 17.1.

Усі заходи, спрямовані на зниження ризику, повинні мати відображення у фінансовому плані у вигляді відповідних статей витрат. Витрати на зниження ризику повинні бути адекватними ступеню зниження ризику.

Таблиця 17.1

Заходи попередження ризику				
Стадії	Етапи реалізації проекту	Ризик-фактор	Можливі способи профілактики	Витрати
Інвестиційна стадія	1.Підготовчий			
	2.Проектування			
	3.Бізнес-планування			
	4.Будівництво			
	5.Закупівля і встановлення обладнання			
	Інші			
Стадія функціонування	6.Закупівля і доставка сировини і матеріалів			
	7.Виробництво продукції			
	8.Надання послуг			
	Інші			
Систематичні (зовнішні) ризики				
Види ризиків				
Політичні				
Економічні				
Екологічні				
Соціальні				
Інші				
Всього витрат				

Завершується практична робота висновками щодо найбільш ймовірних ризиків, джерел їх виникнення та способів реагування на них з зазначенням запланованих витрат.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПАЦЮВАННЯ

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та зарубіжною літературою з інноваційного та соціального підприємництва.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення лекційних та практичних (семінарських) занять. Певна частина матеріалу має бути засвоєна студентами в процесі самостійної роботи, підготовки до практичних занять та виконання контрольних завдань.

Теми 1-8 носять теоретичний характер і найдоцільніше студентам денної форми навчання проводити самостійні заняття шляхом освітлення основних питань, ухвалення оптимальних варіантів кожного контрольного питання як підбиття підсумків теми.

Теми 9-16 носять практичний характер і тому у межах самостійної роботи є можливість вирішувати стандартний набір завдань, а також переглядати навчальні відео, представлені інтернет ресурсами.

У рамках вивчення теми 17 є можливість із студентами денної форми навчання організувати малі групи (3-4 особи), якими будуть розроблені ефективні управлінські рішення для покращення роботи підприємств, на яких студенти проходили навчальну практику.

Відео 1. Соціальне підприємництво в Україні. <https://socialbusiness.in.ua/>

Відео 2. Що таке соціальне підприємництво <https://www.youtube.com/watch?v=FqLxQpXEK3M&list=PLhADhJyTVVTq1JvegxrX1pIIGN9CWQTGw&index=3&t=0s>

Відео 3. Підприємництво і бізнес-культура <https://www.youtube.com/watch?v=BpsoNs83ito>

Відео 4. Підходи до визначення поняття "соціальне підприємництво" <https://www.youtube.com/watch?v=efrHhJT3D0M&list=PLhADhJyTVVTq1JvegxrX1pIIGN9CWQTGw&index=3>

Відео 5. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/mustread-knyzhky-z-sotsial-noho-pidpriemnytstva/

Відео 6. Хакатони #SocialBusinessInUA 2019: топ-50 ідей для створення соціальних підприємств https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/khakatony-socialbusinessinua-2019-top-50-idey-dlia-stvorennia-sotsial-nykh-pidpriemstv/

Відео 7. Social Navigator. Як змінити світ за допомогою соціального бізнесу? <https://socialbusiness.in.ua/news/social-navigator-yak-zminyty-svit-za-dopomohoiu-sotsial-noho-biznesu/>

Відео 8. «Принципы успеха» Рэя Далио (за 30 минут) <https://www.youtube.com/watch?v=vKXk2Yhm58o>

Відео 9. «Багатий тато, бідний тато». Роберт Кіосакі | Саммарі <https://www.youtube.com/watch?v=OSjaA86Z4Ho>

Відео 10. Маркетинг та піар соціальних підприємств: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=2310143145663669>

Відео 11. SELab: підсумки акселераційних програм із соціального підприємництва у 2018-2020 роках: <https://www.facebook.com/watch/?v=1032614987138285>

Відео 12. Складові бренду соціального підприємства: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=2869429019780847>

Відео 13. Краудфандинг для соціальних підприємств: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=184333449350044>

Відео 14. Комунікації для соціальних підприємств: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=454068088641097>

Відео 15. Соціальне підприємництво на карантині https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpriemnytstvo-na-karantyni/

Відео 16. Артем Корнецький, PhD, засновник School of ME і Акселератора соціального підприємництва [#ASEU](#), експерт онлайн-консультації [#socialbusinessinua](#).

Відео 17. Бізнес-історії 56 відео-історій https://www.youtube.com/watch?v=cNzY6AADdDg&list=PLPWNdd_YYzMF1eTJQWb0EHgeeCUcMbEI7&index=46

Орієнтовна тематика самостійного завдання:

1. Зміст інноваційного підприємництва
2. Сутність інноваційного підприємництва
3. Чинники, що сприяють розвитку інноваційного підприємництва. Моделі інноваційного підприємництва
4. Історія розвитку підприємництва
5. Умови та фактори розвитку підприємництва
6. Виробнича підприємницька діяльність та її результативність. Венчурний бізнес
7. Комерційна підприємницька діяльність

8. Фінансова підприємницька діяльність
9. Консалтингова діяльність інноваційних структур
10. Необхідність інноваційного розвитку економіки
11. Забезпечення інноваційної активності
12. Тенденції інноваційної активності
13. Моделі інноваційного розвитку зарубіжних країн
14. Методи фінансування інноваційного підприємництва в розвинутих країнах.

Види податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності

15. Підтримка інноваційного підприємництва в окремих країнах
16. Сприятливі чинники та перешкоди розвитку інноваційних систем
17. Сутність малого інноваційного підприємництва
18. Інноваційна активність малих підприємств національної економіки як перспектива її подальшого розвитку.

19. Інноваційна спрямованість малого бізнесу в зарубіжних країнах

20. Сутність технологічних укладів, їх основні характеристики

21. Нова економіка, форми її прояву

22. Стратегія України в глобальному технічному розвитку

23. Інвестиції: сутність, склад, структура

24. Поняття і зміст інвестиційного клімату інноваційного підприємництва

25. Склад і особливості джерел фінансування інноваційної діяльності

26. Ефективність інвестиційної діяльності інноваційних підприємств

27. Сутність інфраструктури інноваційного підприємництва. Основні

компоненти

28. Найважливіші суб'єкти інфраструктури інноваційного підприємництва

29. Перспективи та стратегія розвитку інфраструктури інноваційного підприємництва

30. Фактори зовнішнього середовища, що впливають на конкуренцію підприємців

31. Основні напрямки зміни конкуренції при переході до інформаційного суспільства

32. Посилення ролі інноваційного чинника в конкурентній боротьбі

33. Сучасне визначення конкурентних переваг

34. Визначення рівня впливу інноваційного фактора на конкуренцію

35. Кластерні моделі в інноваційному та соціальному підприємстві.

III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНА

1. Поняття і зміст інноваційного підприємництва
2. Сутність інноваційного підприємництва
3. Чинники, що сприяють розвитку інноваційного підприємництва
4. Моделі інноваційного підприємництва
5. Історія розвитку підприємництва
6. Умови та фактори розвитку підприємництва
7. Виробнича підприємницька діяльність та її результативність.
8. Венчурний бізнес – поняття, особливості здійснення
9. Комерційна підприємницька діяльність
10. Фінансова підприємницька діяльність
11. Консалтингова діяльність інноваційних структур
12. Необхідність інноваційного розвитку економіки. Провідні напрямки підвищення інноваційної активності
13. Досвід роботи технопарків у різних країнах
14. Основні складові глобального інноваційного індексу (ГІІ), розробленого агентством Bloomberg
15. Роль держави у створенні технопарків
16. Інноваційна політика, її цілі й інструменти
17. Моделі інноваційного розвитку зарубіжних країн
18. Методи фінансування інноваційного підприємництва в розвинутих країнах.
19. Види податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності
20. Підтримка інноваційного підприємництва в окремих країнах
21. Сприятливі чинники та перешкоди розвитку інноваційних систем
22. Характеристики та особливості малого інноваційного підприємництва
23. Причини успіхів малого інноваційного бізнесу та його головні переваги
24. Основні міжнародні рейтинги, що оцінюють інноваційний потенціал, а також інноваційну та технічну конкурентоспроможність країни
25. Інноваційна спрямованість малого бізнесу в зарубіжних країнах
26. Сутність теорії інноваційного розвитку
27. Поняття технологічного укладу, фази життєвого циклу технологічного укладу
28. Характеристика першого і другого технологічних укладів
29. Характеристика третього і четвертого технологічних укладів

30. П'ятий технологічний уклад, його основні характеристики
31. Нова економіка, форми її прояву. Вплив інформаційних технологій на структури бізнесу
32. Вплив глобалізації на характеристики нової економіки
33. Структура міжнародних ланцюгів створення вартості
34. Стратегія України в глобальному технічному розвитку
35. Інвестиції: сутність, склад, структура
36. Поняття інвестиційного клімату інноваційного підприємництва
37. Складові інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу на макrorівні
38. Аналіз інвестиційного потенціалу на мікрорівні
39. Інвестиційні та інноваційні ризики при оцінці інвестиційного клімату інноваційного підприємства.
40. Склад і особливості джерел фінансування інноваційної діяльності
41. Класифікація залучених джерел фінансування інноваційної діяльності
42. Характерні риси венчурного фінансування інноваційної діяльності
43. Ефективність інвестиційної діяльності інноваційних підприємств
44. Класифікація інвестиційних ризиків інноваційної діяльності.
45. Склад основних власних джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств.
46. Сутність інфраструктури інноваційного підприємництва. Основні компоненти
47. Види інфраструктур інноваційного підприємництва
48. Найважливіші суб'єкти інфраструктури інноваційного підприємництва
49. Спеціалізація бізнес-посередників в інноваційній інфраструктурі
50. Фактори зовнішнього середовища, що впливають на конкуренцію підприємців
51. Сучасні фактори міжнародної конкуренції.
52. Теорія конкурентоспроможності. Основні напрямки зміни конкуренції при переході до інформаційного суспільства
53. Посилення ролі інноваційного чинника в конкурентній боротьбі
54. Сучасне визначення конкурентних переваг. Визначення рівня впливу інноваційного фактора на конкуренцію
55. Комплексні стратегії розвитку конкурентних переваг
56. Небезпеки нерегульованого інноваційного підприємництва
57. Сутність соціальної відповідальності інноваційного підприємництва і

проблеми її практичної реалізації

58. Правові та організаційно-економічні механізми практичної реалізації соціальної відповідальності

59. Ефективність інвестицій у інноваційні проекти

60. Поняття соціального підприємництва та завдання, які воно вирішує

61. Тракткування категорії «соціальне підприємництво» науковцями.

Ознаки соціального підприємництва

62. Основні принципи формування та функціонування сучасного соціального підприємництва

63. Основні форми соціального підприємництва

64. Поняття і зміст інноваційного партнерства

65. Ключові принципи встановлення і підтримки партнерських відносин

66. Форми інноваційного партнерства

67. Поняття і сутність інтрапренерства. Передумови та умови розвитку інтрапренерства

68. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері. Цілі його функціонування.

69. Ознаки ДПП в інноваційній сфері

70. Якості персоналу, необхідні для розвитку інтрапренерства (внутрішньофірмового підприємництва)

71. Базові умови становлення та розвитку інтрапренерства

72. Поняття соціальної інклюзії та інклюзивного соціального бізнесу.

Основні ознаки інклюзивного соціально-орієнтованого бізнесу.

73. Порівняльна характеристика інклюзивного та соціального бізнесу й підходи до організації інклюзивного підприємництва.

74. Основні проблеми, які вирішують інклюзивні соціальні підприємства в Україні

75. Позитивні наслідки (ефекти) діяльності соціально-інклюзивних підприємств

76. Концепція маркетингу інновацій у сфері підприємництва

77. Специфіка управління маркетингом у сфері венчурного бізнесу

78. Мета і зміст маркетингу інноваційної політики

79. Технологія та головні завдання латерального маркетингу

80. Інтелектуальний потенціал компанії

81. Інструменти інноваційного маркетингу

82. Конкурентний потенціал організації

83. Моделювання цінової інноваційної політики підприємства: поняття, зміст, етапи

84. Методи визначення порога ціни на новинку. Основні стратегії ціноутворення

85. Основні форми і джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств малого бізнесу

86. Специфічні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємницьких структур

87. Венчурне і проектне фінансування інноваційної діяльності

88. Напрями бюджетного фінансування проектів

89. Зміст і характерні особливості лізингу

90. Особливості венчурного фінансування інноваційних проектів

91. Форми проектного фінансування

92. Кластерна теорія та концепція економічного зростання

93. Формування кластерів технологічного бізнесу як необхідна умова створення інноваційної економіки

94. Схема формування кластера. Функції регіональних виконавчих органів влади у сфері кластерної політики

95. Кластерна модель в інноваційній діяльності в зарубіжних країнах

96. Ефекти (фактори) економічного зростання, що досягаються за допомогою кластеризації

97. Кластерна політика держави: поняття, мета, суб'єкти проведення кластерної політики.

98. Принципи формування кластерної політики. Показники оцінки кластерної політики держави

99. Походження і економічна природа ризиків в інноваційному та соціальному підприємстві

100. Джерела виникнення ризиків в інноваційному та соціальному підприємстві

101. Характеристика ризиків в інноваційному підприємстві і причини їх виникнення

102. Класифікація ризиків інноваційної діяльності

103. Механізм управління ризиками в інноваційному підприємстві. Формування карти ризиків інноваційного підприємства

104. Методологія оцінки ризиків в інноваційній діяльності

105. Моніторинг та управління ризиками інноваційного підприємства

IV. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Використана література

1. Бажал Ю.М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посібник. Київ: Пульсари, 2015. 278 с.
2. Вісім стовпів соціального бізнесу в Україні. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/hnidenko/visim-stovpiv-sotsialnogobiznesu-v-ukrajini-885249.html>
3. Виноградська А. М. Основи підприємництва: навчальний посібник/ Друге видання, перероб. і доп. Київ: Кондор, 2008. 544 с.
4. Гаєвська Л.М. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка. Глобальні та національні проблеми економіки : наук. журнал. 2017. № 15. С. 192-196.
5. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : навч. посіб. Київ : Алерта, 2006. 404 с.
6. Департамент економічного розвитку і торгівлі. Нормативно-правова база з питань розвитку та підтримки підприємництва. URL: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/normativno-pravova-baza-z-pitan-rozvitku-ta-pidtrimki-pidpriemnitstva>
7. Донець Л. І. Основи підприємництва: навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 320 с.
8. Захарчин Г. М. Основи підприємництва : культура, технологія, відповідальність: навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 254 с.
9. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. Вінниця: Універсум-Вінниця, 2008. 397 с.
10. Класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД) ДК 009:2010, ДК 009:2010. URL:http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html
11. Класифікатор організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2010. URL:http://ukrstat.org/uk/konsult_centr/11_kopfg.htm
12. Ковальська Л.Л., Таран С.Ф. Інноваційне підприємництво регіону: сутність та характеристика. Економічний форум. 2019. №3. С.61–67.
13. Концепція національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL: <http://www.svb.org.ua/publications/kontseptsiya-natsionalnoi-strategii-sotsialnoi-vidpovidalnosti-biznesu>
14. Кривовязюк І.В. Інноваційна економіка: навчальний посібник. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 384 с.

15. Манжура О.В., Краус Н.М., Краус К.М. Діагностика впливу досліджень та інноваційних розробок на трансфер технологій в Україні. Ефективна економіка. 2019. №2. URL: <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6873>
16. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: навч. посіб. Київ : Вид. центр «Акад.», 2005. 280 с.
17. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України
URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Палеха Ю. Ключі до успіху, або організаційна та управлінська культури: монографія. Київ : Вид-во Європейського ун-ту фінанас., інформ. систем, менеджменту і бізнесу, 2000. 209 с.
19. Підприємництво як чинник розвитку інноваційної моделі економіки України та її регіонів: монографія / [Кривов'язюк І.В., Бондарук Х.В., Волинчук Ю.В. та ін.] / за заг. ред. Кривов'язюка І. В. Київ: Кондор, 2020. 170 с.
20. Податковий кодекс України. URL:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
21. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-УІ. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
22. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-УІ. URL:zakon.rada.gov.ua/go/2404-17
23. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців: Закон України від 15.05.2016 № 755-ІУ. URL:zakon.rada.gov.ua/go/755-16
24. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 № 1775-ІІІ. URL:zakon.rada.gov.ua/go/222-19
25. Про наукові парки: Закон України від 01.02.2020 р. № 1563-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>
26. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19.05.2011 № 3392-VI. URL:zakon.rada.gov.ua/go/3392-17
27. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 р. № 3715-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text
28. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь//Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. Київ. 2016. 240 с.
URL:koda.gov.ua/files/com_documents/1378805930.doc

29. П'ять порад, як побудувати соціальний бізнес в Україні: 2017 URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/11/18/631320/>
30. Смаль В. Що слід знати про соціальне підприємництво: посібник / В. Смаль, В. Кокоть. Київ : Проект «Партнерство для розвитку міст», 2017. 58 с.
31. Соціальна відповідальність як засаднича стратегія взаємодії держави, бізнесу, суспільства, людини: посібник. URL: https://pidruchniki.com/83408/sotsiologiya/instrumenti_realizatsiyi_sotsialnoyi_vidpovidalnosti
32. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / А.А. Свинчук, А.О. Корнецький, М.А. Гончарова, В.Я. Назарук, Н.Є. Гусак, А.А. Туманова Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІЕНЕЙ», 2017. 188 с.
33. Соціальне підприємництво – неоцінена необхідність. URL: https://dt.ua/economics_of_regions/socialnepidpriyemnictvo-neocinena-neobhidnist-.html
34. Стан інноваційної діяльності та діяльності трансферу технологій в Україні у 2018 році : аналітична довідка / Міністерство освіти і науки України, Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. Київ, 2019.
35. Тирпак, І. В. Основи економіки та організації підприємництва: навчальний посібник з грифом МОН. Київ : Кондор, 2011. 284 с.
36. Фрір Спреклі. Посібник з планування соціального підприємництва. Київ : Вид-во Британська Рада, www.britishcouncil.org, 2015. – 68 с.
37. Шевеленко С. Д. Підприємництво і підприємницька діяльність: навч. посіб. Київ : Вища шк., 1997. 224 с.

Рекомендована література для студентів

1. Бажал Ю.М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посібник. Київ: Пульсари, 2015. 278 с.
2. Вісім стовпів соціального бізнесу в Україні. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/hnidenko/visim-stovpiv-sotsialnogobiznesu-v-ukrajini-885249.html>
3. Виноградська А. М. Основи підприємництва: навчальний посібник/ Друге видання, перероб. і доп. Київ: Кондор, 2008. 544 с.
4. Департамент економічного розвитку і торгівлі. Нормативно-правова база з питань розвитку та підтримки підприємництва. URL: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/normativno-pravova-baza-z-pitan-rozvitku-ta-pidtrimki-pidpriemnitstva>
5. Донець Л. І. Основи підприємництва: навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 320 с.

6. Концепція національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL: <http://www.svb.org.ua/publications/kontsepsiya-natsionalnoi-strategii-sotsialnoi-vidpovidalnosti-biznesu>
7. Кривовязюк І.В. Інноваційна економіка: навчальний посібник. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 384 с.
8. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: навч. посіб. Київ : Вид. центр «Акад.», 2005. 280 с.
9. Смаль В. Що слід знати про соціальне підприємництво: посібник / В. Смаль, В. Кокоть. Київ : Проект «Партнерство для розвитку міст», 2017. 58 с.
10. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / А.А. Свинчук, А.О. Корнецький, М.А. Гончарова, В.Я. Назарук, Н.Є. Гусак, А.А. Туманова Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІЕНЕЙ», 2017. 188 с.
11. Тирпак, І. В. Основи економіки та організації підприємництва: навчальний посібник з грифом МОН. Київ : Кондор, 2011. 284 с.
12. Фрір Спреклі. Посібник з планування соціального підприємництва. Київ : Вид-во Британська Рада, www.britishcouncil.org, 2015. – 68 с.
13. Шевеленко С. Д. Підприємництво і підприємницька діяльність: навч. посіб. Київ : Вища шк., 1997. 224 с.

V. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Комунікації для соціальних підприємців: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=454068088641097>
2. Краудфандинг для соціальних підприємств: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=184333449350044>
3. Маркетинг та піар соціальних підприємств: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=2310143145663669>
4. Нормативно-правова база з питань розвитку та підтримки підприємництва. URL: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/normativno-pravova-baza-z-pitan-rozvitku-ta-pidtrimki-pidpriemnitstva>
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Підприємництво і бізнес-культура
<https://www.youtube.com/watch?v=BpsoNs83ito>
7. Підходи до визначення поняття "соціальне підприємництво"
<https://www.youtube.com/watch?v=efrHhJT3D0M&list=PLhADhJyTVVTq1JvegxrX1pIIGN9CWQTGw&index=3>
8. «Принципы успеха» Рэя Далио (за 30 минут)
<https://www.youtube.com/watch?v=vKXk2Yhm58o>
9. Складові бренду соціального підприємства: <https://www.facebook.com/watch/live/?v=2869429019780847>
10. Соціальне підприємництво в Україні. <https://socialbusiness.in.ua/>
11. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін.
https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/mustread-knyzhky-z-sotsial-noho-pidpriemnytstva/
12. Соціальне підприємництво на карантині
13. https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpriemnytstvo-na-karantyni/
14. Social Navigator. Як змінити світ за допомогою соціального бізнесу?
<https://socialbusiness.in.ua/news/social-navigator-yak-zminyty-svit-za-dopomohoiu-sotsial-noho-biznesu/>
15. SELab: підсумки акселераційних програм із соціального підприємництва у 2018-2020 роках: <https://www.facebook.com/watch/?v=1032614987138285>
16. Артем Корнецький, PhD, засновник School of ME і Акселератора соціального підприємництва [#ASEU](#), експерт онлайн-консультації [#socialbusinessinua](#).

17. Хакатони #SocialBusinessInUA 2019: топ-50 ідей для створення соціальних підприємств https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/khakatony-socialbusinessinua-2019-top-50-idey-dlia-stvorennia-sotsial-nykh-pidpryemstv/

Навчально-методичне видання

Бортнік Світлана Миколаївна

Інноваційне та соціальне підприємництво

Методичні вказівки
до практичних та семінарських занять

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 24.02.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарантітура Times
Ум. друк. арк. 7,9. Тираж 100 прим.
Друк ПП «Поліграфія»